

**Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü ihtiya-
yaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkında-
ki kanunda tadilat yapılmasına dair kanun lâiyhası ve Ulaştırma
ve Bütçe komisyonları raporları (1/614)**

T. C.

Başvekâlet

29. V. 1953

Muamelât Umum Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71-773, 6-1691

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü ihtiyaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkındaki 5073 sayılı Kanunda tadilat yapılmasına dair olup İcra Vekilleri Heyetince 28. V. 1953 tarihinde Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan kanun lâiyhasının esbabı mucibe lâiyhasıyla birlikte ilişik olarak sunulduğunu saygılarımla arz ederim.

Başvekil

A. Menderes

GEREKÇE

Devlet Demiryolları ve Limanları Umum Müdürlüğünün muhtelif ihtiyaçları için 24. I. 1944 tarih ve 4516 sayılı Kanunla senelik tediye miktarı 6 milyon lirayı geçmemek üzere 60 milyon liraya kadar gelecek yıllara geçici yüklenmeler yapabilmesi için Ulaştırma Bakanına yetki verilmiş ve zamanla artan münakale ihtiyaçlarını karşılamak üzere bu yetki 22. V. 1946 tarih ve 4903 sayılı Kanunla senelik tediye miktarı 12 milyon lirayı geçmemek üzere 140 milyon liraya 11. VI. 1947 tarih ve 5073 sayılı Kanunla da senelik tediye miktarı 30 milyon lirayı geçmemek üzere 385 milyon liraya yükselmiştir.

Bu yetkiye dayanılarak Bakanlar Kurulunca tasdik edilmiş programlara göre bugüne kadar :

1. Yol ve cer atelyeleri inşaat ve tevsiyatı için	18 063 839
2. Lokomotif depoları su verme ve su tasfiye tesislerinin inşaa, ıslah ve tevsi için	3 802 653
3. Atelyeler ve depolar inşaat ve tevsiyatı ile ahenkli olarak mağazalar inşaat ve tevsiyatı için	1 629 657
4. İstasyon binalarıyla tiryaj ve tesisleri ve bilecümle hizmet tevsiyatı için	9 092 703
5. Yol, köprü ve emniyet tesisleri için	46 714 060
6. Liman tesislerinin ıslah ve ikmali inşaatı için	1 657 974
7. Muharrik ve müteharrik edevat satın alınması için	141 610 772
8. Atelye ve depolar teçhizat ve tesisatı satın alınması için	18 898 117

lira ki, ceman

241 469 775

Liralık taahhüde girişilmiş ve bu miktar bir yatırım imkânı da sağlanmış bulunmaktadır.

Son yıllarda memleket ekonomisinde görülen büyük gelişmeler neticesi artan münakale hizmetlerini (ki 1947 yılında 9 milyar ham ton kilometre olarak tesbit olunan faaliyet 1950, 1951 yıllarında 11 milyarı bulduğu gibi 1952 yılında 12 milyar ham ton kilometreyi geçecektir.) Karşı-

lamak vazifesiyle mükellef bulunan Demiryolları İşletme İdaresinin iş kesafetiyle bâzı tedbirler alınması zaruri görülmektedir.

Bu tedbirlerin başlıcaları artan trafiği karşılamak üzere yeni nakil vasıtaları teminiyle uzun zamandır ihtiyaca yeter şekilde yapılamayan en mübrem zarurî yenilemelerin sağlanmasıdır.

Demiryollarında yüklenen vagon adedi 1949 yılında 643 550, 1950 de 658 796, 1951 yılında 693 373 e yükselmiştir.

Nakliyatın kesafet peyda ettiği aylarda idare ortalama günlük 2 226 vagon borcu ile karşılaşmaktadır ki, bu durum idarenin bugün yapmak zorunda olduğu nakliyatı sağlayacak yeter vagon adedine sahip olmadığını açık bir şekilde göstermektedir.

Etibank, Sümerbank gibi iktisadi müesseselerden alınan ihşai malûmat ezcümle;

a) 1952 ye kadar 682 000 ton olan Garb linyitler nakliyatının 1952 de 800 000, 1953 te 1 130 000, 1954 te ise 1 190 000 tona;

b) Şimdiye kadar senede taşınmakta olan 1 100 000 ton maden kömürünün 1952 yılında 1 258 000, mütaakıp yıllarda da 1 500 000 tona;

c) Yine bir senede taşınan 152 000 ton kok kömürünün 1952 yılında 242 000, 1954 yılında 300 000 tona;

d) Senede 220 000 ton olarak taşınan demir cevherinin 1952 yılında 300 000, 1953 yılından itibaren de 400 000 tona yükseleceği ve Karabük mamulâtının da buna muvazi olarak artacağını bildirmektedir.

Nakliyatın artacak bu tonaj miktarma memlekette yeniden yapılacak olan Adapazarı, Konya, Amasya, şeker. Sivas ve Afyon çimento fabrikalarının hammadde ve mamulleri nakliyatı ile istihsali artan krom ve bakır cevherlerinin ve Raman petroleri ile müştaklarının ve ziraatimizde görülen mesut inkişaf neticesinde istihsal olunan hububatın (ki, bu sene ihracı derpiş edilen miktarla birlikte 2 milyon tondur) nakli işi önümüzdeki yıllarda demiryol faaliyetini âzami haddine çıkaracaktır.

Ekonomik inkişaf neticesinde limanlarda yükleme ve boşaltma faaliyetleri, bugünkü mevcut tesisat ve vasıtalarla ihtiyacın temin edilemeyeceği bir hadde yükselmiştir.

Bütün bu ihtiyaçları idarenin elinde mevcut ve bir kısım plâse edilmiş bulunan 385 milyon liralık program içinde karşılamak mümkün olmayacaktır.

Elde mevcut olan nakil vasıtalarının kısa bir zamanda yenilenmesi yapılamazsa gelecek yıllarda bu günkü yapılmakta olan nakliyatı dahi yapmak kabil olmayacak ve idare müşkül bir durumda kalacaktır. Bu itibarla memleket ekonomisinde görülen büyük inkişaf neticesi artacak trafiği karşılaması ve dolayısıyla idarenin güçlüklerle mâruz kalmaması gayesi ile vagon mubaayaası için 20 milyon en mübrem zarurî yenilemeler için de 120, milyon liralık gelecek yıllara geci yüklenmeler için yetki verilmesi icabetmektedir.

Bu yatırım senelere bölündüğü takdirde idare bütçesi, yapılması düşünülen bu işleri karşılayabilecek imkâna malik bulunmaktadır. Nitekim aşağıdaki cetvelde son 5 yılda sağlanan gelir ve yapılan yatırım miktarları bu hususu açıkca teberüz ettirmektedir.

1948 yılında	152 872 846	Liralık işletme geliri ile	26 728 633
1949 »	188 126 869	» » » »	36 355 301
1950 »	169 427 684	» » » »	29 421 242
1951 »	187 146 732	» » » »	68 228 000
1952 »	235 000 000	liraya balığ olacak »	54 692 585

Liralık programlı bir yatırım yapmaya muvaffak olmuştur.

Gelirin ise yerinde görülen bu artışın mütaakıp senelerde nakliyatındaki inkişafıla mütenasip olarak daha ziyade yükseleceğine muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Bu sebeplerdir ki 1953 mali yılı bütçesinde gelir 247 milyon lira olarak tesbit edilmiştir.

Gelirin, bugünkü miktarın yarısı kadar olduğu senelerde 30 milyon liralık yatırım tahakkuk ettirilmiş bulunduğuna göre gelirin 250 milyona çıkacağı 1953 ve daha da artacağı mütaakıp

mali yıllarda programlı olarak 50 milyon liralık yatırım yapılması demiryolları idaresi için kolaylıkla kabil olabilecektir.

Bu sebeplerle düşünülen programın tahakkuk ettirilebilmesi için 5073 sayılı Kanunla kabul ve yapılacak işleri Bakanlar Kurulunca tasdik edilmiş bulunan 385 milyon liralık gelecek yıllara geçici yüklenme yetkisinin vagon mubayaası için 20 milyon lira, en mübrem zaruri yenilemeler karşılığı olarak da 120 milyon lira, ilâvesi suretiyle 525 milyon liraya iblâğı için işbu kanun tasarı hazırlanmış bulunmaktadır.

Ulaştırma Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Ulaştırma Komisyonu

Esas No. 1/614

Karar No. 10

22 . VI . 1953

Yüksek Reisliğe

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü ihtiyaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkındaki 5073 sayılı Kanunda tadilat yapılmasına dair olan ve 1 . VI . 1953 tarihinde komisyonumuza havale edilmiş bulunan kanun lâyihası 8.VI.1953 tarihinde alâkalı Vekâletlerin mesul memurlarına huzuriyle toplanan komisyonumuzda müzakere edilerek serdedilen esbabı mucibe ve verilen şifahi izahat muvacehesinde 5073 sayılı Kanunla tanınmış olan salâhiyete ilâveten yıllık olarak artırılması talep edilen 20 milyon liranın bir ihtiyacı katı olduğu neticesine varılmış ve yıllık ödeme miktarı elli milyon lirayı geçmemek ve en çok yirmi senede ödenmek üzere 525 milyon liraya kadar gelecek yıllara sâri geçici taahhütlere girişme salâhiyetinin Ulaştırma Vekâletine tanınmasında müessesenin iktisadi kal-

kınma hamlesine kendi vazifeleri istikametinde ayak uydurabilmesini sağlama bakımından zaruret görülmüş ve teklif edilen lâyiha aynen kabul edilmiştir.

Havalesi gereğince Bütçe Komisyonuna verilerek üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Ulaştırma Komisyonu Reisi	Bu R. Sözcüsü	
Samsun	Samsun	
<i>N. Berkman</i>	<i>N. Berkman</i>	
Balıkesir	Bilecik	Bitlis
<i>A. Kalpsızoğlu</i>	<i>K. M. Kurkut</i>	<i>N. Barut</i>
Erzurum	Giresun	Malatya
<i>E. Nutku</i>	Tahsin İnanc	<i>L. Sayman</i>
	İmzada bulunamadı	
Maras	Sivas	Tekirdağ
Ahmet Bozdağ	<i>İ. Duygun</i>	<i>H. Bingül</i>
İmzada bulunamadı		

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Bütçe Komisyonu

Esas No. 1/614

Karar No. 112

10 . VII . 1953

Yüksek Reisliğe

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü ihtiyaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkındaki 5073 sayılı Kanunda tadilat yapılmasına

dair olup Başvekâletin 29 . V . 1953 tarihli ve 6/1691 sayılı tezkeresiyle gönderilen kanun lâyihası Ulaştırma Komisyonu raporiyle birlikte komisyonumuza havale olunmakla Ulaştırma Ve-

kili ve Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürü ve Maliye Vekâleti temsilcisi hazır oldukları halde tetkik ve müzakere edildi.

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğüne gelecek yıllara geçici taahhütlere girişme salâhiyetini veren ve birbirini tevsî eden şu kanunlar çıkmıştır.

1944 te 4515 sayılı Kanunla yılda âzami sarfiyat 8 milyon lira olmak üzere 60 milyon lira ve itfa müddeti on yıl, bu kanunun salâhiyeti 1946 da 4903 sayılı Kanunla yılda âzami sarfiyat 12 milyon lira olmak üzere 140 milyon liraya ve itfa müddeti 15 yıla tevsî edildi ve bu kanunun da verdiği salâhiyete 1947 de çıkan 5073 sayılı Kanunla yıllık âzami sarfiyat 30 milyon olmak üzere 385 milyon liraya ve itfa müddeti de 20 yıla tevsî edildi.

5073 sayılı Kanunun gelecek yıllara geçici taahhütlere girişmek için verdiği yetkiye dayanılarak şimdiye kadar şu işlere 291 milyon 529 bin lira plâse edilmiştir:

	Lira
Atelye	21 424 847
Depo	5 993 238
İstasyon	2 215 313
Mağaza	8 960 511
Yol	51 299 137
Limanlar	1 649 034
Muharrik ve müteharrik	180 430 325
Demirbaş	19 556 586
Toplam	291 529 000

Şu hale göre 5073 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak daha 93 milyon 471 bin liranın sarfı mümkündür. Halbuki, idare en mübrem ihtiyaçları karşılamak üzere 1960 senesine kadar 233 milyon 471 bin liralık bir sarfiyat yapmak mecburiyetindedir. Sarfı istenilen paranın 93 küsur milyon 5073 sayılı Kanunun verdiği yetkiye istinat ettiğine göre yetkinin 140 milyon lira artırılması ve önümüzdeki yılların plâfonu ya tamamen harclanmış veya kalan kısım ile ihtiyacın karşılanması mümkün olmadığı ileri sürülerek yıllık tediye miktarının 50 milyon liraya yükseltilmesi derpiş olunmaktadır. Yani önümüzdeki yıllar için tediye salâhiyeti yılda 30 milyon lira artacaktır. 1954 ve 1955 yılları plâfonu tamamen dolmuş olduğun-

dan bu yıllarda 20 şer milyon lira plâse edilecektir. 1956 yılında 39 milyon 193 bin lira (bu yılın 10 milyon 807 bin lira plâfonu sarfedilmiştir.) Plâse edilecek mütaakip 1957, 1958 ve 1959 yıllarında 50 şer milyon ve 1960 yılında ise 525 milyonu doldurmak için 4 milyon 278 bin lira plâse edilecektir.

Malzeme tedariki dört sene kredi esasına göre yapılacaktır. Buna göre ilk dört senede (1954, 1955, 1956, 1957 seneleri) mecmuu 129 193 milyon liralık plâfon ile şu işler yapılacaktır.

İşin beyanı	Tutarı lira
Üst yapı malzemesi 600 Km.	51 893 000
Köprü malzemesi 3 000 ton	8 500 000
Emniyet tesisatı 300 istasyon	18 800 000
Elektrifikasyon H. Paşa Banliyo	21 000 000
Muharrik ve müteharrik edevat	29 000 000
Yekûn	129 193 000

4 seneden uzun kredi sağlanırsa geri kalan 104 278 milyon lirayı plâse etmek mümkün olacaktır.

Son yıllarda iktisadi sistemimizin hızlı bir tempo ile her sahada gelişmesi neticesinde bu müesseseye düşen münakalât hizmeti 1947 de 9 milyar ham ton kilometrelik iş yapmıştır. Bu miktar 1950 ve 1951 de 11 ve 1952 yılında ise 12 milyar ham ton kilometreye baliğ olmuştur.

1947 de yükselen vagon adedi 643 550 iken bu miktar muntazam bir artışla 1952 de 775 953 vagona yükselmiştir.

Diğer taraftan Etibank, Sümerbank, şeker fabrikaları ve sair mem leketin en mühim ve hareketli iktisadi müesseselerden alınan ihzari malûmattan mahnullerinin önümüzdeki yıllarda çok yükseleceği ve dolayısıyla D. D. Y. İşletmesi Umum Müdürlüğü yükünün iki misline yakınlaşacağı memnuniyetle anlaşılmaktadır.

Kurulmakta ve kurulacak olan mütaaddit şeker ve çimento fabrikaları, Batman petrol tasfiyehanesi, önümüzdeki yıllarda artması memnuniyetle beklenen ve ümit edilen hububat mahsulü problemleri müşahhas delil olarak gösterilebilir.

Birkaç yıldan beri D. D. Y. İşletme Umum Müdürlüğü'nün varidat gelişmesi ve bu meyanda investisman için konan miktarlar bu müessesenin

yapmasını derpiş ettiği mühim hamleleri kendi gelir kaynakları ile yapabileceğini göstermektedir.

1948 de işletme geliri 152 milyon iken 26 milyon yatırım yapmıştır.

1949 da İşletme geliri 188 milyon iken 36 milyon yatırım yapmıştır.

1950 de işletme geliri 169 milyon iken 29 milyon yatırım yapmıştır.

1951 de işletme geliri 187 milyon iken 68 milyon yatırım yapmıştır.

1952 de işletme geliri 235 milyon iken 54 milyon yatırım yapmıştır.

1953 te işletme geliri tahmini 247 milyondur.

Bu itibarla istikbalde senede 50 milyon lira yatırım yapmak bu müessese için zor olmasa gerektir.

Memleketimizde zirai, sınai sahalarda ve top- rak altı servetleri istihsalinin artırılması için se- nelerden beri milyonlarca lira yatırım yapılmak- tadır.

Yukardaki rakamlardan da anlaşılacağı üzere istihsal ehemmiyetli surette artmaya başlamıştır. Önümüzdeki senelerde ise istihsalin her sahada daha büyük çapta artacağına muhakkak nazariye- le bakılabilir.

Devlet Demiryolları şimdiden ihtiyaca cevap vermekten âcizdir. Zira eldeki malzeme ve vesait

hem azdır hem de kısmen miadını çoktan doldur- muştur. Artan münakalemize emniyetle ve ko- laylıkla cevap verilemek için mühim hamleler yapmak, bu meydanda miadı dolan hakları, mü- taharrik ve muharrik vasıtaları temin etmek veya yenilemek ve eksiklikleri tamamlamak im- kânına malik olmak maksadıyla sevk edilmiş bu- lunan kanun lâyihası Hükümetin teklifi veçhi- le komisyonumuzca da aynen kabul edilmiştir.

Öncelik ve ivedilikle görüşülmesi temenni- siyle Umumi Heyetin tasvibine arz edilmek üze- re Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	Bu rapor
Bursa	Giresun	Sözcüsi
K. Yılmaz	M. Şener	Siird
Antalya	Elâzığ	B. Erden
A. Sarıoğlu	Ö. F. Sanaç	İstanbul
İstanbul	İzmir	H. Hüsmen
E. Adakan	T. Gürerk	Kırklareli
Kırşehir	Konya	Ş. Bakay
R. Özdeş	R. Birand	Ordu
Seyhan		R. Aksoy
S. Barı		Sinob
		S. Somuncuoğlu
		İmzada bulunmadı
Trabzon		Urfa
S. F. Kalaycıoğlu		N. Acanal

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Ge- nel Müdürlüğü ihtiyaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkındaki 5073 sayılı Kanunda tadilât yapılmasına dair kanun lâyihası

MADDE 1. — 24. I. 1944 tarih ve 4515 sa- yılı, 22. V. 1946 tarih ve 4903 sayılı kanunlar- da değişiklik yapan 11. VI. 1947 tarih ve 5073 sayılı Kanunun 1 nei maddesi aşğıdaki şekilde tadil edilmiştir.

İcra Vekilleri Heyetince tasdik edilecek programa göre Devlet Demiryolları ve Liman- ları İşletme Genel Müdürlüğü çeşitli ihtiyaçları için yıllık ödeme miktarı (50 000 000) lirayı geçmemek ve en çok yirmi senede ödenmek üzere (525 000 000) liraya kadar gelecek yıl-

BÜTÇE KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü ihtiyaçları için gelecek yıllara geçici taahhütlere girişilmesi hakkındaki 5073 sayılı Kanunda tadilât yapılmasına dair kanun lâ- yihası

MADDE 1. — Hükümetin birinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

Hf.

B. K.

lara geçici taahhütlere girişmeye Ulaştırma Vekili salâhiyetlidir.

Bu suretle girişilecek taahhütler her yıl Bütçe kanunlarına bağlı masraf cetvellerinde ayrı fasullara konulacak tahsisatlarla karşılanır.

MADDE 2. — Aynı kanunun 2 nci maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir.

Birinci madde gereğince girişilecek taahhütler için faizleriyle birlikte aynı maddede yazılı miktarları geçmemek üzere, Ulaştırma Vekilinin müsaadesiyle bono çıkarmaya Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü ve çıkarılacak bonolara kefalet etmeye Maliye Vekili salâhiyetlidir.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinde meriyete girer.

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Başvekil	Devlet Vekili
A. Menderes	F. Çelikbaş
Devlet Vekili	Adalet Vekili
C. Yardımcı	O. Ş. Çiçekdağ
Millî Savunma Vekili	İçişleri Vekili
	E. Menderes
Dışişleri Vekili	Maliye Vekili
	H. Polatkan
Millî Eğitim Vekili	Bayındırlık Vekili
	K. Zeytinoğlu
Ekö. ve Ticaret Vekili	Sa. ve So. Y. Vekili
	Dr. E. H. Üstündağ
G. ve Tekel Vekili	Tarım Vekili
E. Kalafat	N. Ökmen
Ulaştırma Vekili	Çalışma Vekili ve
Y. Üresin	Ekö. ve Ticaret V. V.
	H. Erkmen
İşletmeler Vekili	
S. Yırcalı	

MADDE 2. — Hükümetin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin üçüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Hükümetin dördüncü maddesi aynen kabul edilmiştir.